

Rödhåriga, skottar, svärmödrar, ungdom

Det är ett gott grepp av Svenska institutet för opinionsundersökningar att undersöka frekvensen av några traditionella föreställningar: att rödhåriga är häftiga, skottar snåla, svärmödrar besvärliga och ungdomer förvildad. Resultaten är också av betydande allmänt intresse. De två mest påtagligt konventionella, stereotypa och oriktiga åsikterna — om rödhåriga och skottar — är mindre gångbara bland de yngre och blir, framför allt, ojämförligt starkare avvisade bland de yngre än bland de äldre; så, för att ta det mest flagranta exemplet, förklarar 52 procent av de tillfrågade under 36 år att tron på skottarnas speciella snålhet är felaktig, medan motsvarande ståndpunkt bland personer över 55 år redovisas av endast 25 procent. Man vågar kanske tyda dessa svar som ett bevis på att de idiotiska klichéerna av typen "värmlänningar är glada", "norrmän är högfärdiga", "svarthåriga är temperamentsfulla" håller på att bli omoderna. Det är ett litet framsteg i förnuft och upplysning som med glädje bör noteras.

I fråga om hållningen till svärmödrarna är situationen något annorlunda. Här ligger

det nära till hands att spåra en sociologiskt betingad utveckling. Svärmödrarna, som för några årtionden sedan — jämte bland andra snorkiga löjtnanter och omöjliga hembiträden — var ett gott ämne för elakheter och skämtbilder, har nu förlorat i löjlighet och ondsinhet; de är snarare respektabla pensionärer, uppskattade som hjälpare och barnvakter, än understöds-tagare och orostiftare. Visserligen är oviljan mot svärmödrar något större bland de yngre än bland de äldre (som redan kommit in i svärfars- och svärmors-åldern), men det markanta är att även inom den förstnämnda gruppen endast 20 procent betecknar dessa släktingar som "besvärliga", medan 55 procent tar avstånd från tanken. Lustigheter och giftigheter mot svärmödrar är inte längre omtyckta; det är en avi åt de få tecknare och historieberättare som ännu ägnar sig åt genren.

Talet om ungdomens förvildning hör till de urgamla stereotyperna; för varje åldrande generation är det naturligt att underskriva satsen, och det är svårt eller omöjligt att säga om förändringarna i ungdomens beteende beklagas av ren konservatism och på längre sikt bör ses som förbättringar eller försämringar. Även på denna punkt är skillnaden i uppfattning mellan yngre och äldre påfallande. Av gruppen under 36 år instämmer 38 procent i satsen om ungdomens förvildning, medan 44 procent avvisar den; av gruppen över 55 år är motsvarande procentsiffror 57 och 27. Vad de svarande menar är i detta fall särskilt svårt att veta; tänker de — i den mån de över huvud tänker — på ungdomen i allmänhet eller på det ostridiga faktum att brottsligheten bland ungdomen är större än förr, alltså på att ett något större antal ungdomar (alltid en liten minoritet) begår brottsliga handlingar?